

Mirza Smajić

## **ORGANIZOVANI KRIMINAL U BOSNI I HERCEGOVINI (tranzicijske dileme)**

### **ORGANIZED CRIME IN BOSNIA AND HERZEGOVINA (Transition process induced dilemmas)**

#### ***Sažetak***

*Organizovani kriminal kao savremena patološka pojava globalnih razmjera danas nije izuzetak ni u Bosni i Hercegovini. Autor u tekstu analizira etiologiju i stanje organizovanog kriminala u postratnom periodu Bosne i Hercegovine. U tom kontekstu prezentirani su i obrađeni relevantni statistički podaci o pojedinim krivičnim djelima i njihovom kretanje posljednjih godina u Bosni i Hercegovini. Međutim, vrlo usporena detekcija i nereakcija Bosne i Hercegovine prema ovom fenomenu predstavlja izvor nesigurnosti građana i cjelokupnog društva, što direktno i/ili indirektno proizlazi iz unutarnje političke paradigme predvođene lokal-etatičkim elitama, kao i iz dugotrajnog procesa tranzicije same države Bosne i Hercegovine.*

***Ključne riječi:*** organizovani kriminal, tranzicija, korupcija, trgovina ljudima, sigurnost, pranje novca i Bosna i Hercegovina.

#### ***Summary***

*Organized crime, as a global scale modern pathological phenomenon, is not an exception even in modern Bosnia and Herzegovina. In this text, author is analyzing etiology and the state of organized crime in post-war Bosnia and Herzegovina. Relevant statistical data on specific crimes and*

*their trends in recent years are, within this context, presented and analyzed. However, rather slow detection of this phenomenon in Bosnia and Herzegovina is the source of insecurity of citizens and of the entire society. This directly or indirectly stems from the inside of the political paradigm with leading local oriented etatistic elites ahead and from the long-term transition process of the very state of B&H as well.*

**Key words:** *organized crime, process of transition, corruption, human trafficking, security, money laundering, Bosnia and Herzegovina.*

### **Etiologija organizovanog kriminala u Bosni i Hercegovini**

*„Što je jedna država neorganiziranija,  
utoliko je kriminal organiziraniji“*

(Abazović, 2008: 53)

Početak kraja antagonističkih ideologija počelo je rušenje ekonomskih, socijalnih, kulturnih i političkih barijera između Zapadnih i Istočnih zemalja, koje su svoju novu-staru politiku zasnivale i gradile na principima integracije obilježene miroljubivom koegzistencijom. Međutim, bivša Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija (SFRJ) se nalazila u procesu disolucije<sup>1</sup>, što je rezultiralo raspadom i nastankom novih nezavisnih i suverenih država.

Ovakva vrlo konfuzna i konfliktna situacija odrazila se na cjelokupno funkcionisanje ili pak nefunkcionisanje ratnog i poslijeratnog društva i države Bosne i Hercegovine. S tim u vezi, bitno je napomenuti da je Bosna i Hercegovina početkom 21. stoljeća, „pored Republike Hrvatske, jedina evropska država na koju je izvršena agresija nakon Drugog svjetskog rata“ (Abazović, 2008: 11). Posljedice ovakvog „jednostranog čina upotrebe vojne (oružane) sile“ (Beridan, 2003: 123) protiv Bosne i Hercegovine

---

<sup>1</sup> **Disolucija** – (lat. Dissolvere – razriješiti, razvezati, rastaviti) raspadanje, rastavljanje nekog tijela, zajednice, organizacije ili države pod utjecajem određenih činilaca“ (grupa autora, 2001: 91).

i njenih građana, te njenih ekonomskih, kulturnih, vjerskih, moralnih, demokratskih i društvenih vrijednosti su direktno potvrdile činjenicu, odnosno naučnu spoznaju utjecaja određenih političko-idejnih faktora na kriminalno ponašanje i pojavu organizovanog kriminala. Ovu konstataciju potvrdila su i mnoga kriminološka i kriminalistička istraživanja provedena neposredno prije, u toku i poslije ratnih dejstava na Jugoistoku Evrope, kao i posljedice koje su nastale u istočnoevropskim državama, odnosno bivšim komunističkim režimima (Istočna Njemačka, Hrvatska, BiH, Srbija, Crna Gora, Bugarska, Rumunija, Moldavija ...). Iz toga proizlazi da rat dovodi do jednog općeg mentalno-apatijskog stanja, čije posljedice, prema Singeru, mogu biti „nenormalno herojsko osjećanje koje se, jednom razvijeno, može okrenuti protiv samog čovjeka“ (Singer, 1996: 75).

Radi lakše spoznaje nastanka i razvoja organizovanog kriminala na području Bosne i Hercegovine, potrebno je kratko sagledati uvjete koji su pogodovali razvoju kriminala uopće, kao i organizovanog kriminala. Prema tome, raspad SFRJ, osim političke, ima i svoju ekonomsku, privrednu i kulturnu dimenziju koja je pogodovala razvoju organizovanog kriminala i/ili ugrožavala temeljne vrijednosti i uspostavu vladavine prava u novonastalim državama. Međutim, nepostojanjem općeprihvaćene definicije organizovanog kriminala i različitih normativno-pravnih određenja u nacionalnim zakonodavstvima prisutna je pojava divergentnog mišljenja kod naučnih i stručnih radnika u vezi sa promišljanjem ovog vida kriminaliteta. Dodatni problem predstavlja nedovoljna istraženost ove pojave na prostorima bivših jugoslavenskih republika. Na osnovu prethodnih činjenica i relevantnih rezultata istraživanja može se zaključiti da je mišljenje oko postojanja organizovanog kriminala na prostoru Bosne i Hercegovine, pa i šire, dosta podijeljeno (Petrović-Meško, 2004).

Pojava organizovanog kriminala na prostoru bivše SFRJ, a na osnovu provedenih empirijskih istraživanja u pojedinim zemljama, veže se za kraj 80-ih godina prošlog stoljeća. Prema tim rezultatima istraživanja, u početku su postojale male organizovane kriminalne grupe koncentrisane u većim urbanim centrima. Prema mišljenju bosanskohercegovačkih i slovenskih naučnih i stručnih radnika, sa aspekta kriminologije postoji hijerarhijska struktura tzv. „Jugo-podzemlja“ (underground<sup>2</sup>), čiji korijeni

---

<sup>2</sup> **underground (engl.)** – podzemlje, podzeman, potajan, tajan, skriven ... djelatnost izvan službenih, priznatih, javnih tokova (Klaić, 1988: 1392).

i stečena kriminalna reputacija počinju u nekim zapadnoevropskim zemljama (Njemačka, Holandija, Italija ...), a koji su proširili svoje kriminalno djelovanje i na prostor Balkana, odnosno udruživanjem sa ostalim kriminalnim grupama sa prostora bivše Jugoslavije. Tako se može govoriti o nastanku organizovanog kriminalnog miljea na prostorima Balkana (Petrović-Dobovšek, 2007:194), ali, sa stanovišta određenja vrste i tipa kriminalnih organizacija, ne postoji jedinstveno mišljenje. Upotreba termina mafija kod pojedinih autora, koji svoje istraživanje zasnivaju na senzacionalističkim i nenaučnim osnovama, može izazvati određene negativne konotacije u društvu i odraziti se na cjelokupnu sigurnost države. S tim u vezi, rezultati provedenog istraživanja organizovanog kriminala u Srbiji i Crnoj Gori krajem prošlog stoljeća ukazuju da ne postoji mafijaški oblik organiziranja (Petrović-Meško, 2004). Mada rezultati ovog istraživanje ne znače da neće biti organizacija mafijaškog tipa, prema mišljenju Boškovića pogodniji termini su *gangsterske bande* ili *podzemne gangsterske organizacije* (Bošković, 1998:111). Petrović i Meško pri određenju *Jugo-podzemlja* upotrebljavaju također termine gangsterske bande i manje kriminalne organizacije koje rade i djeluju po nepisanim kriminalnim zakonima i običajima (Petrović-Meško, 2004:195). Dalje, autori naglašavaju da je pitanje vremena kada će ove organizacije primiti mafijaške atribute, odnosno dobro organizovan hijerarhijski sistem, što i predstavlja jednu od glavnih obilježja mafijaškog tipa organizacije. U prvobitnim djelatnostima Jugo-podzemlja u državi

---

<sup>3</sup> Prema Petroviću i Meški, ilegalne igre na sreću od strane kriminalnih grupa sa prostora BiH bile su karakteristične tzv. „šibicama ili šibicarenje“. U suštini, ova vrsta igre na sreću se odvija na javnim mjestima, trgovima, pijacama, putem tri prazne kutije od šibica i jednom kuglicom. Suština jeste da žrtva-slučajni prolaznik uloži dogovoreni iznos i pogodi ispod koje od tri kutije šibica se nalazi kuglica. Pomjeranje kutija od strane šibicara vrši se velikom brznom što za žrtvu nije moguće pratiti i naravno teško pogoditi gdje se nalazi kuglica. Bitno je naglasiti da šibicar nikada ne radi sam odnosno uvijek je u dogovoru sa tzv. pomagačima, koji imaju ulogu da ponude novac pred ostalim građanima odnosno uključuju u igru i tako vrbuju nove žrtve, a u suštini uvijek dobiju uloženi novac, što izgleda vrlo privlačno za ostale. Profesionalni šibicari za ove potrebu veoma dugo uvježbavaju taktiku vještog skrivanja kuglice ispod palca, neprimjetno za žrtvu i ujedno u momentu podizanja kutije koju nije odabrao gubitnik stavi istu i time dobiva uloženi novac. Ovo predstavlja jednu od unosnijih kriminalnih djelatnosti, jer se za kratko vrijeme može zaraditi velika količina novca (šire Petrović/Meško, 2004: 137f).

i inozemstvu, a naročito sa područja Bosne i Hercegovine, karakteristične su bile džepne krađe, a nešto kasnije, osobito početkom 90-ih godina prošlog stoljeća, aktualna je bila trgovina drogom, oružjem, te razne vrste prevara putem igara na sreću<sup>3</sup>, kao i mnogi drugi oblici finansijskih malverzacija (Petrović, 1998:238).

Početak rata protiv Bosne i Hercegovine 1992. godine je u znatnoj mjeri kroz razne načine i oblike djelovanja utjecao na razvoj organizovanog kriminala na području Bosne i Hercegovine. Početkom 90-ih godina prošlog stoljeća tadašnja SFRJ prolazila je kroz velike ekonomske, finansijske i nacionalno-političke krize. Na osnovu rezultata referenduma o nezavisnosti 29. 2. i 1. 3. 1992. godine većina građana Bosne i Hercegovine izjasnila se za nezavisnu i politički suverenu Bosnu i Hercegovinu. Međutim, proces uspostave novih državnih institucija, prije svega sigurnosnih i odbrambenih, nekonzistentnost normativno-pravnih propisa i uz to razorena i u potpunosti uništena ekonomija praćena velikom nezaposlenošću, te ratna razaranja su dodatno usložnjavale uspostavu državno-pravnih institucija i organa. Sa aspekta kriminoloških i socioloških nauka, tadašnje vladajuće društveno-sigurnosne prilike u Bosni i Hercegovini u znatnoj mjeri su narušavali integrirajuću ulogu razvoja društvene zajednice. Ovakvo stanje predstavljalo je *idealne* uvjete za djelovanje organizovanih domaćih i inozemnih kriminalnih grupa kroz institucionalne i vaninstitucionalne organizacione mreže.

Rat kao masovna i intenzivna pojava zahvata sve društvene slojeve i njegove djelatnosti, cjelokupna ekonomija zemlje u ratu se preorijentira u svrhu potreba rata, zbog čega može doći do smanjenja općih potreba građana, rasta cijena, nezaposlenosti i porasta ilegalne trgovine na crnom tržištu, a kao krajnja negativna konsekvencija se javlja tzv. „ratna psihoza“ (Singer, 1996:76–78). Dostupna kriminološka istraživanja krivičnih djela u vezi s organizovanim kriminalom u ratnom i poratnom

---

<sup>4</sup> Na osnovu izvršenih istraživanja prijavljenih krivičnih djela u vezi s organizovanim kriminalom u Republici Hrvatskoj u vremenskom periodu od 1991. do 1995. godine ukupno je prijavljeno 64.466 krivičnih djela, s tim da je 1991. godine prijavljeno 7.968; 1992. godine 13.176; 1993. godine 13.266; 1994. godine 14.333 i 1995. godine prijavljeno 15.723 krivičnih djela u vezi s organizovanim kriminalom (Sačić, 1997:52). Na osnovu prezentiranih rezultata primijetan je znatan porast krivičnih djela u periodu od pet godine (1991–1995) za ukupno 7755 krivičnih djela u vezi s organizovanim kriminalom.

periodu potvrđuju porast krivičnih djela u vezi s organizovanim kriminalom<sup>4</sup>. Ambijent u vrijeme ratnih sukoba na području Bosne i Hercegovine u periodu 1992–1995. godine bio je specifičan, atipičan i krajnje društveno neprihvatljiv. Na prostoru Bosne i Hercegovine u vrijeme sukoba djelovale su tri vojske (ARBiH, HVO i VRS), tri policije (MUP R BiH, MUP HZ-HB i MUP RS), međunarodne vojne snage i mnoge civilne organizacije. Posebnu pozornost predstavljale su neregularne trupe<sup>5</sup> odnosno „paravojne i parapolicijske postrojbe sačinjene i od kriminalaca, a predvođene uglavnom kriminalcima za koje postoje sumnje da su se bavili i organizovanim kriminalom“ (Petrović-Meško, 2008:193). Vršenje određenih krivičnih djela u toku rata odnosilo se na genocid, ratne zločine, ubistva, teške krađe, trgovinu oružjem i municijom, trgovinu narkoticima, naftom i prehrambenim proizvodima itd. Ipak, Petrović i Meško smatraju da je organizovani kriminal u određenoj mjeri bio supsidijaran genocidu i ratnim zločinima na prostoru Bosne i Hercegovine. U prilog ovoj činjenici autori navode pojedine slučajeve osumnjičenih za ratne zločine i genocid koji su se tokom ratnih sukoba obogatili u svojim sredinama, što nije bilo moguće bez određenih posrednih i/ili neposrednih veza sa nosiocima javnih i državnih funkcija, čime je i ispunjen jedan od primarnih obilježja organizovanog kriminala.

Ekspanzija organizovanog kriminala na prostoru Bosne i Hercegovine nastavlja se i u postratnom periodu. Na osnovu dostupnih rezultata istraživanja i mišljenja uvažених naučnih i stručnih radnika potrebno je identificirati osnovne razloge koji su doprinijeli razvoju organizovnog kriminala na području Bosne i Hercegovine. Prema tome, osnovno polazište možemo potražiti u administrativno-pravnom uređenju Bosne i Hercegovine. S tim u vezi, a na osnovu Aneksa 4. Dejtonskog mirovnog sporazuma, Bosna i Hercegovina je sastavljena od dva entiteta: Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske, odnosno, Brčko Distrikta BiH, a FBiH administrativno čini deset kantona. Ovakva (de)organizacija i (de)funktionalnost države Bosne i Hercegovine na općoj i konkretnoj ravni otvara prostor za djelovanje organizovanog kriminala. Imajući u vidu razmišljanja Abazovića da jedino u ovakvoj složenoj državi odnosno

---

<sup>5</sup> **Neregularne trupe** – (ne+lat.regula – pravilo, mjerilo, propis) „vojne jedinice koje se formiraju po potrebi i nemaju stalnu ili jedinstvenu organizaciju, jednoobrazno naoružanje i opremu...poznate kao i paravojne formacije...“ (grupa autora, 2001: 233).

„parcijalizacijama i omeđenim partikularitetima ne stanuje država...u njima stanuje i organizovani kriminal, i pranje novca, i ilegalna trgovina drogama...i korupcija, i društvena diskriminacija i sistematsko šticeenje ratnih zločinaca i nosilaca zločina genocida, i proliferacija...“ (Abazović, 2008:68). Na osnovu ovog, uzroci organizovanog kriminala direktno proizlaze iz određenih partikulariteta obilježenim etno-političkim i lokal-etatističkim tokovima u Bosni i Hercegovini.

Na osnovu provedenih istraživanja, Bošković kao glavni uzrok nastanka odnosno kao faktor koji je doprinio stvaranju okruženja za djelovanje organizovanog kriminala posmatra posljedice rata i njegovih popratnih pojava. Posebno je naglašeno slabljenje državnih institucija i shvatanje morala, što je omogućilo nelegalno stjecanje velikog bogatstva pojedinim ratnim profiterima i lokalnim moćnicima, koji i dalje nastavljaju širiti svoju „imperiju“ (Bošković, 2004:71–72). Osim toga, jedan od primarnih razloga razvoja ove pojave odnosi se na geografski položaj Bosne i Hercegovine u Jugoistočnoj Evropi. Na osnovu empirijskih istraživanja Petrovića, Wagnera, Korajlića i Bojanića, BiH leži na centralnoj tzv. „balkanskoj ruti“<sup>6</sup> pogodnoj za krijumčarenje droga, oružja i ljudi (Petrović, Wagner i dr., 2004:161).

Generator pojave organizovanog kriminala u Bosni i Hercegovini, što je karakteristično za zemlje u tranziciji, je i utjecaj određenih neposrednih društvenih faktora kriminala. U tom segmentu savremena kriminologija, koristeći se saznanjima drugih društveno-humanističkih nauka, podrazumijeva degradiranu porodicu, utjecaj ekonomskih kriza i privrednih depresija, siromaštvo, nezaposlenost, utjecaj iz inozemstva i sl. (Petrović-Meško, 2008). Posljedice rata, genocida i ratnih zločina na prostoru Bosne i Hercegovine ostavile su dubok trag u mnogim porodicama. Jedan broj porodica ostao je bez najbližih članova obitelji, što je prouzrokovalo socijalno ugroženu porodicu. Ovakvi uvjeti izazivaju teške psiho-traumatske depresije, krizu u porodici, a kao imanentan uzrok javlja se nezaposlenost, te naposljetku u potrazi za ekonomskom i socijalnom

---

<sup>6</sup> Bivša šefica OHR-ovog Odjela za provedbu vladavine prava i jedan od glavnih aktera reforme pravosuđa u Bosni i Hercegovini Susan Wright u članku “Organised crime and Corruption in Bosnia and Herzegovina”(2005), a prema procjenama INTERPOL-a, navodi da „80 procenata tržišta heroina u Zapadnoj Evropi se snabdijeva preko balkanske rute koja prolazi kroz BiH“ ([www.esiweb.org](http://www.esiweb.org) 11. 10. 2008).

identifikacijom u društvu pribjegava se vršenju teških krivičnih djela. Osim toga i razni utjecaji iz inozemstva (bližnjeg i daljnjeg) na društveno uređenje (Mladenović, 1982) odnosno, društveno-politički sistem Bosne i Hercegovine također se pojavljuje kao uzrok organizovanog kriminala. Ovaj vid kriminogenog ponašanja vrlo je karakterističan za BiH i time što se (in)direktnim putem preko etno-političkih adutanata pojavljuju stalne konotacije u smislu negiranja i opstruiranja funkcionalnosti Bosne i Hercegovine<sup>7</sup>. Rezultati ovakvih retrogradnih promišljanja predstavljaju vrlo plodno tlo za djelovanje organizovanih kriminalnih grupa, uzimajući u obzir disfunkcionalnost i razjedinjenost sistema unutrašnje sigurnosti, kao i nedostatak političke volje za suzbijanjem organizovanog kriminala.

Dodatni problem u izgradnji demokratske i građanske Bosne i Hercegovine, posmatrajući u kontekstu razvoja organizovanog kriminala, predstavlja i korumpiranost izvršnih, zakonodavnih i sudskih organa. Ovakvo stanje direktno potvrđuje Studija percepcije korupcije za 2008 godinu<sup>8</sup>. Prema provedenim istraživanjima u Bosni i Hercegovini, indeks iznosi 3.2, što Bosnu i Hercegovinu na svjetskoj rang-ljestvici od obuhvaćenih zemalja (180 zemalja) u ovoj studiji rangira na 93. mjesto, zajedno sa Alžirom i Šri Lankom, čime postaje najkorumpiranija zemlja u regionu ([www.icgg.org](http://www.icgg.org) 08. 10. 2008). Osim toga, u godišnjem izvještaju o radu Tužilaštva BiH za 2005. godinu navode se pokazatelji prema kojima korupcija u Bosni i Hercegovine uzrokuje gubitke do 1,5 milijardi KM. Na osnovu ovih pokazatelja, te teorijskih i praktičnih iskustava, koruptivna djelatnost se najčešće ostvaruje u institucijama vlasti.

Također, transformacija iz planske u tržišnu ekonomiju, te nezakonita privatizacija državnih preduzeća doprinijeli su razvoju organizovanog kriminala. Ovakve prilike, potpomognute neefikasnošću države, proizvele su i nekolicinu “novih biznismena”, koji svoju reputaciju grade “dema-

---

<sup>7</sup> Imajući u vidu promišljanja Mirsada Abazovića da ovakvo stanje predstavlja društvenu realnost i objektivnu datost odnosno „postojanje kolektivnih i individualnih frustracija, koje uključuju i osvetu kao stanje svijesti veoma pogodno za manipuliranje“ (Abazović, 2008: 13).

<sup>8</sup> Transparency International, *Studija o percepciji korupcije u Bosni i Hercegovini*, objavljena 23. 9. 2008. godine u Sarajevu. „Indeks rangira države od one sa najmanjim stepenom korupcije do zemalja u kojima je korupcija najprisutnija, na osnovu ocjene za svaku pojedinačno (kreću se u rasponu od 10 – bez korupcije, do 1 – apsolutno korumpirana zemlja)“, (šire <http://www.ti-bih.org/> 08. 10. 2008).



goškom glorifikacijom i homogenizacijom na osnovama društvenih kvazi-interesa, iza kojih je preraspodjela društvenog kapitala uvijek u korist manjih usko-interesno organiziranih skupina” (Abazović, 2008:55). Ovakav odnos direktno potvrđuje postojanje sprege organizovanog kriminala i vladajuće političke elite. Tome direktno ide u prilog i istraživanje Michaela Ehrke<sup>9</sup> koji opisuje propast državne ekonomije odnosno proces sistematske pljačke države kroz konstantno djelovanje tzv. “politike opstruiranja”. Prema autoru, politika opstruiranja prisutna je u skoro svim socijalno-ekonomskim djelatnostima, a ogleda se u broju stalno nezaposlenih i socijalno ugroženih građana Bosne i Hercegovine, što dovodi do porasta kriminalaca.

Nadalje, organizovani kriminal uvijek moramo posmatrati u vezi sa nosiocima državnih i javnih funkcija. Ovakvi navodi potvrđeni su u Strateškom dokumentu Bosne i Hercegovine<sup>10</sup>, za borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije. Na osnovu toga, navedeni dokument u svom sadržaju kao uzrok nastanka i razvoja organizovanog kriminala navodi “ubrzano srastanje vrhova vlasti sa organizovanim kriminalom koji je tokom rata dobio puni zamah, a njegovi eksponati ponekad i politički značaj”<sup>11</sup>.

Može se zaključiti da organizovani kriminal kao globalni problem predstavlja opasnost današnjoj civilizaciji i njenim dostignućima. Ambijentalnost organizovanog kriminala ispoljava se kroz nove oblike djelovanja na lokalnom, nacionalnom, regionalnom, međunarodnom i globalnom planu. U tom kontekstu, prisustvo organizovanog kriminala u današnjem obliku rezultat je dugogodišnjeg razvoja kroz sve epohe društva i njegove zajednice. Iz toga proizlazi i činjenica da djelovanje organizovanog kriminala treba posmatrati sa više aspekata i sa određenim specifičnostima koji ga karakterišu.

---

<sup>9</sup> Michael Ehre, autor članka „Von der Raubökonomie zur Rentenökonomie” obavljenog u časopisu *International Politics and Society* 2/2003 ([http://www.fes.de/ipg/IPG2\\_2003/ARTEHRKE.HTM](http://www.fes.de/ipg/IPG2_2003/ARTEHRKE.HTM)), 10. 10. 2008

<sup>10</sup> Strategija Bosne i Hercegovine za borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije (period 2006–2009 .godina) uvjetovana od strane Vijeća ministara BiH u martu 2006. godine

<sup>11</sup> *Ibid*, 2006:4

Prema tome, M. Bošković navodi da upravo Bosnu i Hercegovinu najviše karakterišu oni kriminogeni faktori koji se pojavljuju kao uzroci organizovanog kriminala u drugim tranzicijskim zemljama (Bošković, 2004:74). Ipak, Bosnu i Hercegovinu treba posmatrati odvojeno u pogledu specifičnosti ustavno-pravne organizacije, jer je neracionalna i asimetrična organizaciono-funkcionalna shema policije, tužilaštva i drugih organa za provođenje zakona. Iz ovog proizlaze specifičnosti nastanka i razvoja organizovanog kriminala u Bosni i Hercegovini, kao i konstatacija “*ništa u BiH nije organiziranije (niti jedan segment ljudskog života, uključujući privredu, industriju, sport i kulturu) i ne funkcionira tako dobro kao ORGANIZOVANI KRIMINAL*” (Dobovšek, 2006:7). U ovoj mjeri organizovani kriminal kao dezintegrirajući faktor bosanskohercegovačkog društva i države predstavlja primarni izvor nesigurnosti.

Ali, mnogim stručnjacima koji se bave istraživanjem i praćenjem organizovanog kriminala kod nas i u inozemstvu teško je dokazati, a i priznati zbog određenih političko-nacionalnih interesa da organizovani kriminal čini svakodnevnicu u društvenom i javnom životu svake države.

### **Vrste i aspekti djelovanja organizovanog kriminala na sigurnost Bosne i Hercegovine**

Organizovani kriminal kao heterogena i složena pojava predstavlja najveću prijetnju suvremenoj ljudskoj civilizaciji, stvarajući sve veći osjećaj nesigurnosti pojedinca i društva u svijetu uopće, pa tako i u Bosni i Hercegovini. U tom kontekstu, potrebno je analizirati problematiku tretmana ove devijacije u Bosni i Hercegovini, a istraživanje će biti upotpunjeno dostupnim statističkim podacima nadležnih tijela i organa Bosne i Hercegovine. Osnovni cilj ovog poglavlja treba da ukaže na sve veće prisustvo organizovanog kriminala u Bosni i Hercegovini, sa aspekta državne (ne)reakcije. Osim toga, biće objašnjeno kako isti utječe na sistem sigurnosti države i njenih građana, te u kojoj mjeri predstavlja dezintegrirajući faktor uspostave jedne funkcionalne, efikasne i sigurne Bosne i Hercegovine.

Istaknuti naučni i stručni radnici iz oblasti kriminoloških, kriminalističkih, sigurnosnih i drugih humanističkih nauka saglasni su da još uvijek nije zauzet decidan stav o jedinstvenoj definiciji organizovanog kriminala u Bosni i Hercegovini (Petrović-Peršak, 2007:215). Međutim,

tek nakon četiri godine (1999) od potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma zakonom je prvi put definiran organizovani kriminal u jednom dijelu Bosne i Hercegovine tj. na teritoriji FBiH. Zabrinjavajuća je činjenica – indolentna (ne)reakcija tadašnjih organa prema ovoj negativnoj pojavi u društvu i izbjegavanje definicije ove pojave kao krivičnog djela u našem zakonodavstvu. Tadašnji visoki predstavnik za BiH Carlos Westendorp na osnovu ovlaštenja prema Aneksu 10. Mirovnog sporazuma proglasio je Zakon o izmjenama i dopunama zakona o Vrhovnom sudu Federacije BiH<sup>12</sup>. Ovim zakonom u članu 3. definiran je organizovani kriminal: „Organizovani kriminal se sastoji od onih krivičnih djela koja počine dvije ili više osoba koje djeluju kao ustrojeno udruženje ili organizacija u dogovoru tokom jednog vremenskog perioda s ciljem činjena višestrukih prijestupa od kojih je za najmanje jedan predviđena kazna od pet ili više godina zatvora. Takvi prijestupi mogu biti sami sebi cilj, ili sredstvo stjecanja materijalne koristi, opstrukcije povratka izbjeglica, ili ugrožavanje mira i stabilnosti u Federaciji na neki drugi način i u odgovarajućim slučajevima, nepropisanog utjecanja na rad javnih organa vlasti“. Međutim, u Republici Srpskoj Krivičnim zakonom iz 2003. godine<sup>13</sup> nije tretiran ovaj fenomen, samo članom 383. kao krivično djelo *zločinačkog udruženje*. Tek Zakonom o dopuni Krivičnog zakona Republike Srpske („Službeni glasnik RS“ br. 70/06) u članu 1. stav 1. pod organizovanim kriminalom se smatra: „krivično djelo propisano Krivičnim zakonom Republike Srpske, kao pripadnik zločinačkog udruženja, ako za pojedino krivično djelo nije predviđena teža kazna“.

Na osnovu prethodnih činjenica mogu se uvidjeti različita pravna tretiranja ovog fenomena u Bosni i Hercegovini odnosno entitetima<sup>14</sup>. Ovakvo pravno reguliranje predstavlja određene poteškoće u otkrivanju i dokazivanju krivičnih djela organizovanog kriminala u Bosni i Hercegovini.

Početak 21. stoljeća karakteriše pojava novih globalnih, političkih i ekonomskih trendova koji su pogodovali internacionalizaciji ovog fenomena. To podrazumijeva da organizovani kriminal ne poznaje nacionalne, etničke, vjerske, kulturne i državne granice. Upravo ovakav karakter

---

<sup>12</sup> („Službene novine FBiH“ broj 33/99). Međutim, tek 2001. godine Parlamentarna skupština FBiH usvojila je ovaj zakon u odgovarajućoj formi.

<sup>13</sup> („Službeni glasnik RS“) broj 49/03

<sup>14</sup> U tom kontekstu u Bosni i Hercegovini postoje četiri Krivična zakona i to: KZ BiH, KZ FBiH, KZ RS i KZ Brčko Distrikta.

organizovanog kriminala zahtjeva globalno angažovanje svih nacionalnih i međunarodnih aktera u suzbijanju njegovih djelatnosti. Ispoljavanje organizovanog kriminala u savremenim uvjetima karakterišu različite forme i to: trgovina drogom, oružjem, pranje novca, finasiranje terorizma, kompjuterski kriminal, ekološki kriminal, krijumčarenje osoba i roba, trgovina ljudima i ljudskim organima, reketiranje i dr. (Petrović-Meško, 2008). Naznačene djelatnosti inkriminisane su u krivična zakonodavstva većine zemalja, pa tako i u zakone Bosne i Hercegovine.

Ipak, specifičnosti koje vladaju u Bosni i Hercegovini odrazile su se i na tretiranje ovog fenomena u domaćem zakonodavstvu, a fokus istraživanja je usmjeren na tretiranje ovog fenomena organizovanog kriminala na državnom nivou. U tom kontekstu, metodom analize sadržaja i komparativnom metodom treba sagledati statističke podatke i nove inkriminacije, kao i kretanje organizovanog kriminala u Bosni i Hercegovini. Spoznajući sve veće prisustvo ove pojave na teritoriji BiH, više pažnje ovom fenomenu posvećeno je tek donošenjem Krivičnog zakona BiH 2003. godine (“Službeni glasnik BiH” br. 3/03)<sup>15</sup>. Promulgacija KZ BiH predstavlja značajan i odlučan faktor u tretiranju ovog fenomena u pozitivnom zakonodavstvu kao i mjere suzbijanja pojave organizovanog kriminala na cijelom teritoriju Bosne i Hercegovine. Prema tome, domaći stručnjaci analizirajući pravni tretman organizovanog kriminala u postdejtonskom periodu izdvajaju dva ključna momenta: „prvo, definiranje ovog pojma u našem krivičnom zakonodavstvu i uvođenje inkriminacija o organiziranom kriminalu u zakon” (Petrović-Peršak<sup>16</sup>, 2007:235–236). Da se ovom fenomenu posvetilo više pažnje u Bosni i Hercegovini ukazuje i glava XXII KZ BiH „dogovor, pripremanje, udruživanje i organizovani kriminal”<sup>17</sup>. Na osnovu dosadašnjeg istraživanja

---

<sup>15</sup> S tim u vezi bitno je napomenuti, da je novi Krivični zakon donesen odlukom Visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu (Odluka broj 98/03 od 24. 1. 2003. godine <http://www.ohr.int> 14.10. 2008). Ova činjenica još jednom je dokazala neodlučnost domaćih organa za funkcionalnost pravne države i odlučne borbe protiv organizovanog kriminala u Bosni i Hercegovini.

<sup>16</sup> Urednici monografije „Sigurnost i saradnja kao reakcija na organizovani kriminal u Srednjoj i Jugoistočnoj Europi“.

<sup>17</sup> (“Sl. glasnik BiH“ broj 3/03, čl. 247) „Dogovor za učinjenje krivičnih djela“; čl. 248 „Pripremanje krivičnog djela“; čl. 249. „Udruživanje radi činjenja krivičnih djela“ i čl. 205 „Organizovani kriminal“.

može se konstatovati da većina pokušaja definiranja organizovanog kriminala u svijetu i kod nas se zasniva na osnovama kriminalno-zločinačkih organizacija. U tom kontekstu, opći dio KZ BiH (“Službeni glasnik BiH” br. 3/03) u članu 1. stav. 17. pod zločinačkom organizacijom, smatra „organizovanu grupu ljudi od najmanje tri osobe, koja postoji neko vrijeme, djelujući u cilju činenja jednog ili više krivičnih djela za koja se po zakonu može izreći kazna zatvora tri godine ili teža kazna”. Na ovom osnovu, kao i međunarodnim obavezama BiH u vezi s tretmanom organizovanog kriminala, može se konstatovati deklarativna odlučnost Bosne i Hercegovine u suzbijanju ovog negativnog fenomena.

U prethodnim poglavljima opisane su djelatnosti, odnosno pojavni oblici organizovanog kriminala. Međutim, cilj istraživanja jeste sagledati prisustvo organizovanog kriminala u BiH i njegovih pojavnih oblika posljednjih godina. U tom kontekstu, prema navodima Vijeća Evrope<sup>18</sup> u posljednjim godinama došlo je do varijacije prisustva određenih vrsta organizovanog kriminala na području BiH. Tako se navode zajednička kriminalna tržišta za većinu država Jugoistočne Evrope, uključujući i Bosnu i Hercegovinu<sup>19</sup>:

- *Ilegalna trgovina drogama;*
- *Privredni kriminal – pranje novca;*
- *Trgovina ljudima;*
- *Ilegalna migracija;*
- *Krijumčarenje robe i nezakonite prekogranične aktivnosti.*

Odlučnost Bosne i Hercegovine u borbi protiv organizovanog kriminala potvrđuje i usvojena Strategija za borbu protiv organizovanog kriminala<sup>20</sup> (2009–2012). Analizom navedenog dokumenta, a na osnovu raspoloživih podataka nadležnih Agencija za provođenje zakona u BiH identifikovani su slijedeći pojavni oblici organizovanog kriminala na području Bosne i Hercegovine (2009:7–12):

---

<sup>18</sup> Izvještaj o stanju u oblasti organizovanog i privrednog kriminala u Jugoistočnoj Evropi, Strazbur 2006. godina.

<sup>19</sup> Ibid, str. 15

<sup>20</sup> Strategija Bosne i Hercegovine za borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije (2009-2012. godine) usvojena od strane Vijeća Ministara BiH u septembru 2009. godine (<http://www.msb.gov.ba/dokumenti/strateski/?id=4342> 24.04.2010.)

- nedozvoljeni promet opojnim drogama,
- krivična djela sa elementima nasilja.
- trgovina oružjem,
- krađa i preprodaja ukradenih motornih vozila,
- trgovina ljudima,
- ilegalne trgovine visokotarifne robe,
- krivotvorenje novca,
- pranje novca,
- korupcije<sup>21</sup>,
- kompjuterski kriminal.

U krajnjoj konsekvenci treba zaključiti da izrada jedinstvene državne Strategije za borbu protiv organizovanog kriminala i pored određenih nedostataka predstavlja značajan iskorak u izgradnji pravne i funkcionalne države.

Međutim, postavlja se pitanje frekventnosti i utjecaja organizovanog kriminala na sigurnosne i demokratske procese u Bosni i Hercegovini. U suštini to podrazumijeva, a na osnovu relevantnih i apsolutnih statističkih podataka, analizu kretanja ove vrste kriminala u novoj historiji Bosne i Hercegovine. Ali najprije se treba osvrnuti na poteškoće izvora i obrade podataka o organizovanom kriminalu jer je prethodno ustanovljeno da je prvi put pravno definisan pojam organizovanog kriminala 1999. godine u Zakonu o izmjenama i dopunama zakona o Vrhovnom sudu FBiH. Do ovoga momenta nije postojala krivična odgovornost za ovu vrstu protupravnog ponašanja, s obzirom da nije bila inkriminisana u krivičnim zakonima entiteta, kantona i Brčko Distrikta<sup>22</sup>. Dodatni problem pri mjerenju, odnosno izradi podataka o ovom fenomenu predstavlja i postojeća organizacijsko-funkcionalna struktura policije u Bosni i Hercegovini. S tim u vezi, unutar BiH postoji petnaest policijskih struktura<sup>23</sup> (Spahić, 2008: 139) u okviru entitetskih i kantonalnih ministarstava unutrašnjih poslova i Ministarstva sigurnosti BiH.

<sup>21</sup> Prema zaključcima četvrte konferencije tužilaca u BiH održanoj 22.10.2008. godine u Mostaru, u posljednje dvije godine oprano je 162. miliona maraka, dok je tek 1,2 miliona oduzeto (Dnevni avaz 23.10.2008.).

<sup>22</sup> Na teritoriji Bosne i Hercegovine primjenjuju se KZ BiH, KZ FBiH, KZ RS i KZ BD odnosno ZKP BiH, ZKP FBiH, ZKP RS i ZKP BD.

<sup>23</sup> To su: SIPA, GP BiH, MUP FBiH, MUP RS, MUP BD i deset kantonalnih Ministarstava unutrašnjih poslova.

Sa aspekta interesovanja, bitno je napomenuti da svaki od navedenih organa vodi zasebnu statističko-analitičku evidenciju u vezi s kriminalom i drugim protupravnim ponašanjima. Zbog ovakvog složenog stanja, kao i činjenice da policijske statistike predstavljaju predmet brojnih kritika u naučnim i stručnim radovima, zbog “nedosljednosti, nepreciznosti i nepogodnosti za ozbiljnu analizu obima i opasnosti kriminala u društvu” (Petrović-Meško, 2008:40) isti neće biti tema razmatranja. U tom kontekstu, Singer naglašava potrebu razlike stvarnog i registriranog kriminala odnosno postojanje neotkrivenog kriminala ili tzv. njegove “tamne brojke” (Singer, 1996:120). Sve do 2003. godine, odnosno uspostave Suda i Tužilaštva BiH nisu postojale jedinstvene baze podataka koje bi prezentirale stvarni presjek stanja i obima organizovanog kriminala u Bosni i Hercegovini.

Nepostojanje jedinstvene baza podataka, sve do 2003. godine, rezultat je konstantne unutarpolitičke paradigme i posljedice rata (1992–1995). Zbog navedenih okolnosti ne postoji mogućnost predstavljanja presjeka kretanja organizovanog kriminala do 2003. godine. Djelokrug istraživanja je jurisdikciona nadležnost Suda i Tužilaštva BiH. S tim u vezi su prezentirani podaci iz Tužilaštva BiH<sup>24</sup> za koje se smatra da su vjerodostojni i objektivni pokazatelji, a također i procesuiranje počinitelaca krivičnih djela na razini Suda BiH.

U nastavku su prezentirani zbirni podaci obrađenih krivičnih djela kroz stadije krivičnog postupka te zbirni podaci o broju osoba po stadiju krivičnog postupka za svaku obrađenu kalendarsku godinu. U tom kontekstu analizirana su određena krivična djela i broj izvršitelja ovih protupravnih radnji inkriminiranih u Krivični zakon BiH<sup>25</sup>:

- član 186. “Trgovina ljudima” KZ BiH,
- član 189. “Krijumčarenje osoba” KZ BiH,
- član 209. “Pranje novca” KZ BiH,
- član 217. “Primanje dara i drugih oblika koristi” KZ BiH,
- član 218. “Davanje dara i drugih oblika koristi” KZ BiH i
- član 250. “Organizovani kriminal” KZ BiH.

Prezentirani statistički podaci omogućavaju nam realan i reprezentativan pogled prisustva i kretanja organizovanog kriminala na cjelokupnoj

---

<sup>24</sup> Korištenje navedenih statističkih podataka iz Tužilaštva BiH, akt broj: A-674/08 od 24.10.2008. godine

<sup>25</sup> („Službeni glasnik BiH, br.3/03“).

teritoriji Bosne i Hercegovine, a obrađeni su od strane Tužilaštva i Suda BiH.

Ukupan zbirni broj navedenih krivičnih djela u vezi s organizovanim kriminalom kroz različite stadije krivičnog postupka (istraga, optužnica, presude i sporazumi sa tužilaštvom BiH) za period od 5 godina iznosi **679 procesnih radnji** (tabele 1 i 2).

Stadij krivičnog postupka	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.
Istrage	7	63	48	70	67	24
Optužnice	16	34	32	45	42	16
Presude	8	34	34	31	27	18
Sporazum sa tužilaštvom	3	11	8	16	14	11
<b>Ukupno</b>	<b>34</b>	<b>142</b>	<b>122</b>	<b>162</b>	<b>150</b>	<b>69</b>

Tabela br. 1 “Tabelarni prikaz zbirnih podataka po stadijima krivičnog postupka od 2003. do juna 2008. godine”

#### Zbirni podaci po stadiju postupka krivičnih djela

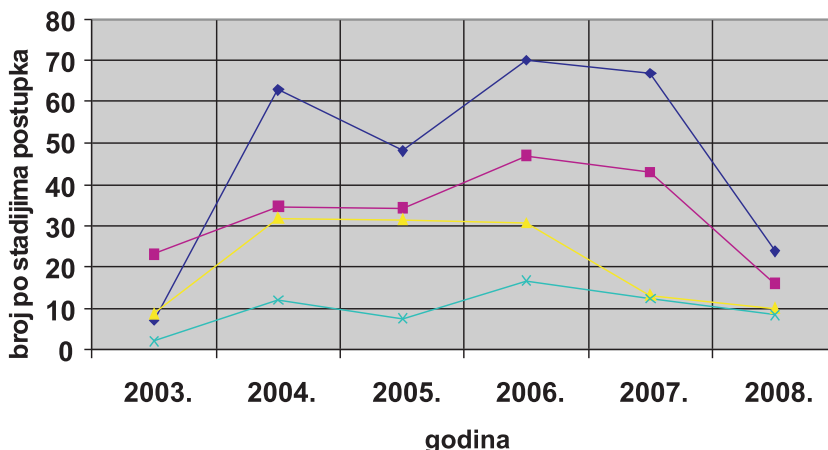


Tabela br. 2 “Dijagram prikaz zbirnih podataka po stadijima krivičnog postupka od 2003. do juna 2008. godine”



Vrlo bitno je sagledati i zbirne podatke o broju osoba po određenim stadijima krivičnog postupka za prezentirani period od 5 godina (od 2003. do juni 2008). Na osnovu analize navedenih podataka, ukupan zbir u pojedinim stadijima krivičnog postupka iznosi **1856 osoba** (tabele 3 i 4).

Stadij krivičnog postupka	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.
Istrage	27	249	142	143	154	105
Optužnice	102	129	60	140	70	52
Presude	12	122	63	51	65	27
Sporazum sa tužilaštvom	4	54	26	24	21	14
<b>Ukupno</b>	<b>145</b>	<b>554</b>	<b>291</b>	<b>358</b>	<b>310</b>	<b>198</b>

Tabela br. 3 “Tabelarni prikaz zbirnih podataka po stadijima krivičnog postupka u odnosu na broj osoba od 2003. do juna 2008. godine”.

### Zbirni podaci broja osoba po stadiju postupka

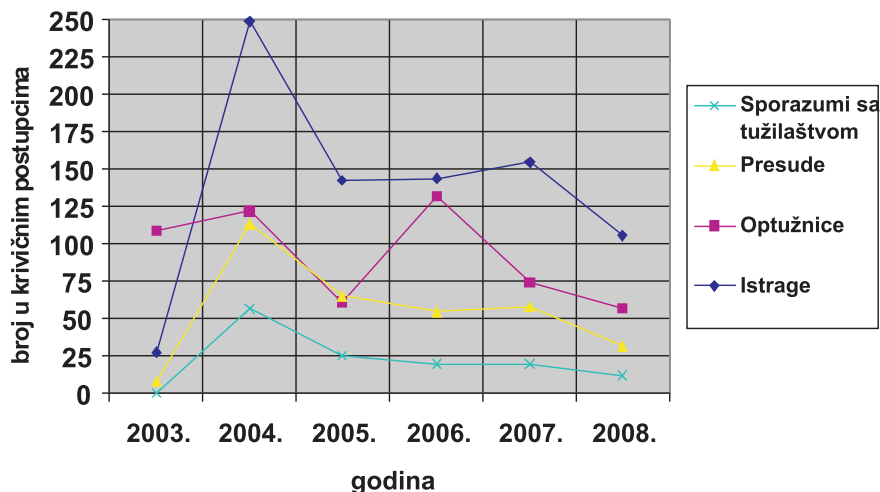


Tabela br. 4 “Dijagram prikaz zbirnih podataka po stadijima krivičnog postupka u odnosu na broj osoba od 2003. do juna 2008. godine”.

Na osnovu prezentiranih podataka o kretanju navedenih krivičnih djela u posmatranom periodu može se zaključiti slijedeće:

- tokom 2003. godine primjetan je mali broj pokretanja svih stadija krivičnog postupka, što se stavlja u vezi sa početkom rada Tužilaštva i Suda Bosne i Hercegovine;
- tokom 2004, 2005, 2006. i 2007. godine došlo je do blagog i stalnog trenda povećanja svih stadija krivičnog postupka, što ukazuje na sve veće prisustvo ovih krivičnih djela organizovanog kriminala na prostoru Bosne i Hercegovine i odlučnost pravosudnih organa u suprotstavljanju istim;
- posmatrajući član 250. KZ BiH uočava se blagi i stalni porast svih stadija krivičnog postupka u odnosu na prethodne godine;
- ukupno provedeno 679 istraga, od toga podignuto 185 optužnica odnosno 27,24% u odnosu na broj istraga. U odnosu na broj postignutih optužnica broj presuda iznosi 152 odnosno 82,16%, dok je sporazuma sa tužilaštvom bilo u 63 slučajeva odnosno 34 % u odnosu na broj optužnica (Smajić, 2010:161–163).

I pored navedenih krivičnih djela u vezi s organizovanim kriminalom, korisno je kratko analizirati i ostala krivična djela u vezi sa ovim fenomenom. U tom slučaju trgovina i krijumčarenje drogom (čl.195 KZ BiH) zauzima primarno mjesto na ovoj ljestvici. Ovo je razumljivo, s obzirom da se BiH nalazi na tzv. “balkanskoj ruti” trgovine narkoticima (Bošković, 2004:110–113). Prema zvaničnim podacima institucija u BiH, u toku 2005. godine “zaplijenjeno je 58,539. kilograma opojne droge heroina, 9,961 kilograma opojne droge kokaina, 161,572 kilograma marihuane i raznih drugih sintetičkih droga”<sup>26</sup>. Nadalje, sa stanovišta sigurnosnih nauka, organizovana trgovina oružjem i municijom (čl.193 KZ BiH) predstavlja značajan faktor nesigurnosti u Bosni i Hercegovini. Stalna aktuelnost ove pojave, proizlazi iz činjenice bliske prošlosti u BiH kao i velika brzina stjecanja profita. Osim toga, a prema državnim institucijama poseban problem sa elementima organizovanosti predstavlja utaja poreza putem fiktivnih firmi. Ova pojava organizovanog kriminala karak-

---

<sup>26</sup> Podaci preuzeti iz *Strategije za borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije* (2006–2009), Ministarstvo sigurnosti BiH, 2006 str. 20.

teristična je u tranzicijskim zemljama praćena koruptivnom djelatnošću državnih i drugih službenika (Petrović-Peršak, 2007:232). Prema nekim procjenama u BiH, štete po osnovu ovih djelatnosti iznose 1,5 milijardi eura godišnje<sup>27</sup>. Djelatnost fiktivnih firmi<sup>28</sup> se ogleda ilegalnim prometom i uvozom visokotarifnih roba u Bosnu i Hercegovinu (cigarete, alkohol, naftni derivati itd.), odnosno ilegalno stećeni novac se nađe u legalnom finansijskom tržištu<sup>29</sup>. Posebno mjesto zauzima krađa motornih vozila, s obzirom da ovaj vid kriminala već ima obilježja organizovanog. Prema zvaničnim podacima u toku 2002. godine, ukupno je bilo otuđeno 1.994. motorna vozila, dok je u 2006. godini taj broj iznosio 2.405. motornih vozila na području BiH (Spahić, 2008:128). Uz to najviše otuđenja motornih vozila izvrši se na području Kantona Sarajevo, gdje prema podacima MUP-a ista završe na području R Srbije, Crne Gore i Kosova. U suprotnom dobro organizovane kriminalne grupe vrše otkup istih od vlasnika uz određenu novčanu naknadu zavisno od marke vozila. Ovakvo postupanje dodatno predstavlja izvor nesigurnosti građana, s obzirom da se ne izvrši prijavljivanje policiji, što dodatno otežava praćenje ovog vida kriminala i nepostojanja realnog opsega ove pojave u BiH. U prethodnom dijelu spomenuto je ilegalno organizovanje igara na sreću. Prema Boškoviću, u posljednjem periodu ovaj vid kriminala sve više počinju kontrolirati organizovane kriminalne grupe. Ovaj vid kriminala najrazvijeniji je u većim urbanim centrima<sup>30</sup>: Sarajevo, Banja Luka, Mostar, Tuzla, Bijeljina itd. U tom kontekstu osim domaćih učestvuju i lica ili grupe iz bivših jugoslavenskih republika u organizovanju ilegalnih kockanja, što upućuje na zaključak njihove međusobne povezanosti i na širem planu (Bošković, 2004:172). Da ova djelatnost predstavlja visokoprofitnu oblast,

---

<sup>27</sup> Prema podacima iz Jedinstvenog registra fiktivnih firmi do kraja 2005. godine nadležne agencije su identifikovale 1324 fiktivna preduzeća sa ilegalnim transakcijama u vrijednosti od oko 1,7 milijardi KM.

<sup>28</sup> U tom kontekstu izražena je kreativnost naziva fiktivnih firmi u BiH. Parafrazirajući sedmični časopis *Dani*, on-line izdanje 10. 6. 2004. godine ubrajamo: „U ljubavi“, „Unikati Lejla“, „Shahbaz trading“, RTV Granada“, Reakcija“, „Propaganda“, Zbijeg“, „Promaja“, „Sabur“, „Kleopatra“, Okuka export-import“, „Ganga net ug“ (upoređi Petrović-Peršak, 2007:230f).

<sup>29</sup> Ovu oblast u BiH pored KZ BiH reguliše i poseban Zakon o sprečavanju pranja novca u Bosni i Hercegovini („Sl. glasnik BiH“ br. 29/03).

<sup>30</sup> Više o ekonomskim aspektima urbanog kriminala (Golić, 2007:155–179).

potvrđuju navodi Porezne uprave FBiH o ukupnom iznosu od oko 319,9 miliona KM utajenog poreza od strane “organizovanih grupa ljudi koji ilegalno proizvode i distribuiraju aparate” na širem području BiH (Dnevni avaz, 27. 10. 2008). Prateća pojava ovim izvorima nesigurnosti jeste upotreba fizičkog nasilja sa ciljem zastrašivanja i reketiranja. Prostitucija kao djelatnost organizovanog kriminala često je u vezi sa trgovinom bijelim robljem, ljudima, krijumčarenjem itd. Rasprostranjenost ove pojave u BiH, prema određenim empirijskim istraživanjima (Adžajlić-Dedović, 2003) u 2002. godini postojala su 224. objekta namijenjena za pružanje seksualnih usluga u Sarajevu, Mostaru, Doboju, Kiseljaku, Vitezu, Bijeljini... Rezultati provedenog istraživanja potvrdili su uključenost 1.489 žena porijeklom iz Istočne Evrope i susjednih zemalja. Osim toga, potvrđeno je pružanje ovih usluga u privatnim kućama, stanovima, hotelima pa čak i putem novinskih članaka (Petrović-Meško, 2008:205).

Posmatrano sa naučnog i teorijskog aspekta, stepen nesigurnosti građana od organizovanog kriminala je teško utvrditi. Razlozi se pronalaze u specifičnostima koje vladaju unutar BiH kao i činjenici nedovoljne istraženosti ovog fenomena. Prisutnost organizovanog kriminala, odnosno ispoljavanje pojavnih oblika u BiH nije upitna, a tu činjenicu je potvrdio u martu 2008. godine bivši prvi čovjek EUPM-a Viccenco Kopola u intervjuu za njemački magazin “*Der Spiegel*”<sup>31</sup>: „organizovani kriminal je opasnost za unutrašnju sigurnost” Bosne i Hercegovine. To potvrđuju i prezentirani podaci Tužilaštva i Suda BiH, kao i Agencija za provedbu zakona u Bosni i Hercegovini. Međutim, potrebno je utvrditi faktičku ugroženost i stepen nesigurnosti građana pred organizovanim kriminalom, odnosno radi proširenja postojećih naučnih i društvenih saznanja, ukazati kako ova pojava utječe na sistem sigurnosti države i na sigurnost pojedinca, građanina u BiH. Prema relevantnim naučnim rezultatima istraživanje o strahu od kriminala u Kantonu Sarajevo – kriminološki osvrt, provedenim 2002. godine, na uzorku od 1.750 građana bili su primjetni određeni

---

<sup>31</sup> Preuzeto sa <http://www.spiegel.de/politik/ausland/0,1518,541913,00.html>, 30. 10. 2008.

<sup>32</sup> Strah od kriminala – kriminološki osvrt (Study of Fear of Crime), Zbornik radova “Decenija posle smrti profesora Vodinića”, Pravni fakultet u Kragujevcu, Policijska akademija-Beograd i VŠUP-Zemun, Beograd, 2004.

elementi nesigurnosti kod građana Sarajeva, koji proizlazi iz ekonomsko-socijalne situacije (Muratbegović, 2004:535–551<sup>32</sup>). Ipak, posmatrajući vremenski period od 2002. godine do 2008. godine došlo je do nekih alarmantnih situacija na području Bosne i Hercegovine. U tom periodu došlo je do niza podmetanje eksplozivnih naprava u objekte, likvidacije pojedinaca, reketiranja, oružanih obračuna između rivalističkih grupa itd. S tim u vezi, interesantno bi bilo danas izraditi studiju straha od organizovanog kriminala u Bosni i Hercegovini.

*Sagledavanjem prethodnih realnih pokazatelja i određenih razmišljanja u vezi sa organizovanim kriminalom u Bosni i Hercegovini, može se zaključiti da postoji veći stepen nesigurnosti građana. Ovo proizlazi iz činjenice da organizovani kriminal kao savremena patološka pojava globalnih razmjera nije izuzetak ni u Bosni i Hercegovini. Dodatni problem predstavlja vrlo usporena detekcija i nereakcija ovoj pojavi u Bosni i Hercegovini, što direktno i/ili indirektno proizlazi iz unutarpolitičke paradigme predvođene lokal-etatističkim elitama. Upravo ovako stanje tranzicije odgovara za uspostavu, razvoj i širenje mreže organizovanog kriminala, pa tako i Abazović zaključuje da „sve proizlazi iz stanovite disfunkcionalnosti i nefunkcionalnosti u oblasti sigurnosti, a ta disfunkcionalnost je saobražena sa disfunkcionalnošću vlasti u Bosni i Hercegovini općenito i njen je izravan produkt“ (Abazović, 2008:68). Slijedeći logiku razuma, kontraprodukt sigurnosti predstavlja NESIGURNOST na općoj i konkretnoj ravni.*

## Literatura:

1. Abazović, D. M. (2008) *Ogledi o bosanskohercegovačkoj zbilji*, DES, Sarajevo.
2. Beridan, Izet (2003) *Konflikti*, Fakultet političkih nauka, Sarajevo.
3. Beridan, Izet i dr. (2001) *Lekiskon sigurnosti*, DES, Sarajevo.
4. Bošković, M. (2004) *Organizovani kriminalitet i korupcija*, Visoka škola unutrašnjih poslova, Banja Luka.
5. Bošković, M.-Z. Skakavac (2009) *Organizovani kriminalitet*, Fakultet za pravne I poslovne studije, Prometej, Novi Sad.

6. Dobovšek, B. (2006) *Transnational Organised Crime in the Western Balkans*, First Annual Conference on Human Security Terrorism and Organized Crime in the Western Balkan Region, Ljubljana.
7. Mladenović, R. (1982) *Kriminologija*, Svjetlost, Sarajevo.
8. Golić, B., (2007) *Ekonomski aspekt urbanog kriminaliteta*, Godišnjak Pravnog Fakulteta u Sarajevu, L-2007, str.155–179.
9. Petrović, B.-B. Dobovšek (2007) *Mreže organiziranog kriminaliteta*, Pravni fakultet, Sarajevo.
10. Petrović, B.-N. Peršak (2007) *Sigurnost i suradnja kao reakcija na organizirani kriminalitet u srednjoj i jugoistočnoj Europi*, Pravni fakultet, Sarajevo.
11. Petrović, B.-G. Meško (2004) *Kriminologija*, Pravni fakultet, Sarajevo.
12. Petrović, B.-N. Bojanić-N. Korajlić (2004) *Balkanski putevi droge i Bosna i Hercegovina*, Fakultet kriminalističkih nauka, Sarajevo.
13. Petrović, B.-G. Meško (2008) *Kriminologija*, Pravni fakultet, Sarajevo.
14. Muratbegović, E. (2004) *Strah od kriminaliteta u Kantonu Sarajevo*, kriminološki osvrt, Zbornik radova u povodu desetogodišnjice smrti V.Vodenelića, VŠUP i Pravni fakultet u Kragujevcu.
15. Klaić, B. (1988) *Rječnik stranih riječi*, Nakladni zavod Matice Hrvatske, Zagreb.
16. Singer, M. (1996) *Kriminologija*, Nakladni zavod Globus MUP RH, Zagreb.
17. Smajić, Mirza (2010) *Organizovani kriminal u Bosni i Hercegovini – tranzicijske dileme*, Fakultet političkih nauka, Sarajevo.
18. Spahić, Taib, magistarski rad Sigurnosni aspekti demokratske kontrole policije u Bosni i Hercegovini odbranjen na Fakultetu političkih nauka, Sarajevo, 17. 07. 2008.
19. Sačić, Ž. (1997) *Organizirani kriminalitet u Hrvatskoj*, MUP RH, Zagreb.

### **Normativno-pravni akti**

1. *Dejtonski mirovni sporazum*, JP NIO Službeni list RBiH, Sarajevo, 1996;

2. *Krivični zakon BiH* („Službeni glasnik BiH“ br. 3/03)
3. *Krivični zakon FBiH* („Službene novine FBiH“ broj 36/03)
4. *Krivični zakon Republike Srpske* („Službeni glasnik RS“ broj 49/03)
5. *Zakon o izmjena i dopunama Zakona o Vrhovnom sudu FBiH* („Službene novine FBiH“ broj 33/99)
6. *Zakon o krivičnom postupku BiH* („Službeni glasnik BiH“ br. 3/03)
7. *Strategija Bosne i Hercegovine za borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije (period 2006–2009)*, Vijeće ministara (2006), Sarajevo.
8. *Strategija Bosne i Hercegovine za borbu protiv organizovanog kriminala (period 2009–2012)*, Vijeće ministara (2009), Sarajevo.
9. *Zakon o nezavisnim i nadzornim tijelima policijske strukture BiH i Zakon o Direkciji za koordinaciju policijskih tijela i o agencijama za podršku policijskim strukturama BiH* („Službeni glasnik BiH“ br. 36/08)
10. *Zakon o sprečavanju pranja novca u Bosni i Hercegovini* („Službeni glasnik BiH“ br. 29/03).

#### **Web-stranice:**

1. [www.esiweb.org](http://www.esiweb.org) 11.10.2008
2. [www.icgg.org](http://www.icgg.org) 08.10.2008
3. <http://www.ti-bih.org/> 08.10.2008
4. [http://www.fes.de/ipg/IPG2\\_2003/ARTEHRKE.HTM](http://www.fes.de/ipg/IPG2_2003/ARTEHRKE.HTM) 10.10.2008
5. <http://www.ohr.int> 14.10. 2008
6. <http://www.msb.gov.ba/dokumenti/strateski/?id=4342> 24.04.2010
7. <http://www.spiegel.de/politik/ausland/0,1518,541913,00.html> 30.10.2008.